

Васильчук В. Теоретико-методичні закономірності взаємозв'язків двох літератур.
– Методичний пошук: Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури. – Житомир: Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – Випуск дванадцятий. Частина II. – С. 55-59.

Теоретико-методичні закономірності взаємозв'язків двох літератур

Вирішення завдань, що стосуються викладання основ наук, в тому числі і викладання літератури, має своїм епіцентром урок – основну форму організації навчально-виховного процесу в школі. Урок прийшов у світ кілька століть тому – ріка часу несе його від «Великої дидактики» Я.А.Коменського до наших днів, ставлячи перед ним все нові вимоги [2].

Включаючи у свою структуру такі елементи, як сприйняття і осмислення нових знань, їх закріплення, а також завдання для самостійної домашньої роботи, урок враховує закономірності запам'ятовування, збереження і відтворення інформації, переходу від оперативної до довготривалої пам'яті. А включення в нього перевірки вивченого та актуалізації знань, необхідних для сприйняття нової теми, дає вчителю зворотну інформацію про хід та якість засвоєння вивченого матеріалу учнями і створює психологічну установку для пізнавальної активності в навчальному процесі.

Так склалася структура комбінованого уроку, кожен із чотирьох елементів якого зумовлений закономірностями засвоєння матеріалу, що вивчається.

Проте життя ставить перед школою все нові вимоги: іншими стали проблеми, вирішення яких вимагає від людини нових якостей. А отже, осмислення, запам'ятовування і відтворення знань перестало задовольняти потреби суспільства, яда прогресу якого необхідно мати духовно розвинуте, здатне до творчості покоління.

А тому на вдосконалення навчально-виховного процесу в школі спрямовано педагогічний пошук шляхів, форм і методів роботи, створення і впровадження технологій навчання і виховання учнів, які відповідали б сучасним вимогам життя. Цьому сприяє саме розуміння освіти як «основи розвитку особистості, нації та держави» [3, с.1].

Цим зумовлено і постійний пошук шляхів та форм дальшого поліпшення викладання рідної і світової літератури в школі. Взагалі найбільше дискусій, суперечок, пошуків завжди стосувалося викладання літератури як предмета, винятково

важливого для духовного розвитку особистості [5]. На це спрямовують свої погляди науковці, державні діячі, методисти і вчителі-практики, бо для збагачення гуманітарного потенціалу «духовне зростання... неодмінно виходить на перший план» [1].

У цьому пошуку неважко помітити два основних напрями:

-осмислення нових методів і технологій, самої ролі літератури і літературної освіти в житті людини;

-вдосконалення структури і особливостей уроку літератури.

Звичайно, ці напрями можна виділяти лише умовно, бо вони нерозривно пов'язані, переплітаються між собою – зміни в розумінні ролі літератури у духовному розвитку учня неодмінно впливають на розуміння уроку; з уроком нерозривно пов'язані проблеми методів і прийомів навчання і т.д.

Проблеми уроку літератури сьогодні розглядаються крізь призму того, як мають відобразитись особливості літератури – мистецтва слова і навчального предмету з притаманною йому системою психолого-педагогічних завдань – у його структурі, в організації, в самій емоційно-інтелектуальній сфері, у формах і методах роботи. Активно ведеться пошук класифікації уроків, визначення їх типів і видів, що необхідно і для методичної теорії, і для практичної роботи вчителя [4]. Окреслюючи можливості вивчення української літератури у взаємозв'язку із світовою, враховуємо також і методичні рівні, а саме:

1) **Взаємозв'язок літератур як теоретико-літературне поняття** – як фундаментальна ознака єдності літературного процесу. Учні вчать ся осягати літературний твір в єдності його змістових і формальних компонентів і елементів, розуміти генетичні зв'язки його з іншими творами, з літературним розвитком в цілому, тобто в історико-літературному плані. Знання, набуті в процесі вивчення української і світової літератури у їх взаємозв'язку, розвивають в учнів інтерес до вивчення літератури взагалі: активізується їхнє мислення, виникають нові генетичні зв'язки, знання стають свідомими і міцними;

2) **Взаємозв'язок різнонаціональних явищ**, які входять у програму загальноосвітньої школи (Карпенко-Карий – Мольєр, Франко – Золя та ін.). Це сприяє формуванню в учнів уявлень про ідейно-тематичну спрямованість виучуваних творів українських чи зарубіжних письменників (передбачається аналіз програмного твору в порівнянні з іншими творами автора, які вивчаються, з метою виявлення подібних тем в його творчості, визначення його естетичних ідеалів, світоглядних позицій). А також дає можливість розкрити на уроках сутність літературного процесу, показати на конкретних фактах

взаємозв'язки і взаємовпливи української і світової літератур (наприклад: Шевченко – Байрон, Кропивницький – Мольєр);

3) **Взаємозв'язок різнонаціональних літератур**, який паралельно виявляється під час вивчення вітчизняної літератури. Передбачається формування розуміння ідейно-тематичної близькості творів української і світової літератур (надається можливість сформуванню у школярів уявлення про наявність спільних тем в українському та світовому письменстві, вміння визначати близькість (відмінність) ідейно-естетичних позицій українських та зарубіжних митців, співставляти твори різнонаціональних письменників («Слово о полку Ігоревім» – «Пісня про Роланда», Куліш – Скотт, Франко – Бальзак та ін.).

Отже, ми бачимо, що курс літератури в усіх класах, а особливо у старших, містить багатий матеріал для розкриття типологічних, тематичних і контактних зв'язків під час аналізу творів видатних майстрів художнього слова.

У системі чинників, що визначають якість літературної освіти учнів, важливу роль відіграє розвиток їх мовлення. І це закономірно: література – мистецтво слова, а тому чим краще розуміє це слово учень, чим глибше володіє ним, тим з більшою повнотою сприймає багатство його смислу у творі письменника. Аналізуючи художній твір, проникаючи в закономірності, за якими створюється мистецтво слова, читаючи текст, вдумуючись в його суть, учень вступає у спілкування з мовленням в його найвищій – художньо-естетичній функції. Тому культура мовлення учнів залежить від рівня викладання літератури у школі і сама є необхідним фактором, що визначає глибину сприймання і розуміння художнього твору.

Одним з найпоширеніших видів роботи, що розвиває мовлення школярів, є відповіді на запитання в процесі читання та аналізу художнього твору.

Ця робота має бути спрямована на розвиток образного мислення, навчати бачити узагальнення через конкретне, перехід слова в образ і т.п. А тому й наші завдання мають скерувати учня на виявлення взаємозв'язку слова і образу, конкретної картини чи дії – і узагальнення в них закономірностей життя. Учні повинні усвідомити, як зміст слова стає формою ідеї, а саме слово перетворюється в образ.

На дану тему написано ряд досліджень, а тому, не повторюючи зробленого іншими, підкреслимо, що опора на образи другої літератури допомагає вчителю більш глибоко розкрити художній смисл творів, які вивчаються, розвиває здатність цілісного сприймання літературного твору учнями і є однією з характерних рис уроку в Україні.

Використана література:

1. Вахрушев В. С. Уроки мировой литературы в школе: 5-11 кл.: Книга для учителя / зав.ред. В. П. Журавлев. – М.: Просвещение, 1995. – 228 с.
2. Кирилюк З. В. Осмислювати змістовність форми // Зарубіжна література в середніх навчальних закладах України. – 2001, №9. – С.4-7.
3. Ковбасенко Ю. І. Інтегроване тематичне планування уроків української та зарубіжної літератури. 8 клас.// Відродження. – 1996, №2. – С.3-8.
4. Огієнко І. Українська література. – К.: Абрис, 1991. – С.166-167.
5. Пастушенко Н. М. Про мету і завдання вивчення літератури в загальноосвітній школі // Педагогіка і психологія – 2000, №2. – С.57-62.